

ÚSTAVNÍ ZÁKON
ze dne 2013,

kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto ústavním zákoně České republiky:

Čl. I

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., č. 300/2000 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 395/2001 Sb., č. 515/2002 Sb., č. 319/2009 Sb. a č. 71/2012 Sb., se mění takto:

1. V článku 33 odst. 4 se slova „a předseda vlády“ ruší. Čárka mezi slovy „předseda Senátu“ a „prezident republiky“ se nahrazuje slovem „a“.
2. Znění čl. 35 odst. 1 se nahrazuje novým, které zní:
„(1) Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tři měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.“
3. V čl. 35 se odstavec 2 ruší. Dosavadní odstavec 3 se nově označuje 2.
4. V čl. 38 zní odst. 1 nově:
„(1) Člen vlády vyjma prezidenta republiky má povinnost účastnit se schůzí Poslanecké sněmovny. Člen vlády má právo účastnit se zasedání Senátu a výborů a komisí obou komor. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.“
5. V čl. 38 odstavci 2 se slova: „Poslanecké sněmovny na základě jejího usnesení. To platí i o schůzi“ vypouští.
6. V čl. 44 se odstavec 3 ruší.
7. V čl. 51 se slova „a předseda vlády“ ruší. Čárka mezi slovy „předseda Poslanecké sněmovny“ a „prezident republiky“ se nahrazuje slovem „a“.
8. V článku 54 odst. 1 se na konec věty doplňuje „a vrcholným orgánem výkonné moci“.
9. V článku 62 písm. e) se slova „soudce Ústavního soudu,“ nahrazují slovy „ze soudců Ústavního soudu“.
10. V článku 63 odst. 1 se vkládá nové písm. a), které zní:
„a) řídí zasedání vlády; v jeho nepřítomnosti jej zastupuje předseda vlády,“

Dosavadní písm. a) až h) se nově označují b) až i).

11. V článku 63 odst. 1 se dosavadní písm. i) zrušuje.
12. V čl. 63 se odstavce 3 a 4 zrušují.
13. V čl. 66 se slova „přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a) až e) a h) až k) a čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a) až e) a k) a dále čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Senátu; uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu, kterému též přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkce prezidenta republiky podle čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny“ nahrazují slovy „ujímá se úřadu prezidenta republiky předseda vlády“.
14. V čl. 67 se odstavec 1 zrušuje. Dosavadní odstavec 2 se nově označuje jako odst. 1.
15. V čl. 67 se v dosavadním odst. 2 před slova „předsedy vlády“ vkládají slova „prezidenta republiky, “ a před slova „místopředsedů vlády“ se vkládá slovo „dvou“.
16. V čl. 68 se v odst. 1 se slova „Poslanecké sněmovně“ nahrazují slovy „prezidentu republiky“.
17. V čl. 68 se v odst. 2 se za slova „jmenuje“ vkládají slova „a odvolává“.
18. V čl. 68 se odst. 3 až 5 ruší.
19. Dosavadní znění čl. 71 se nahrazuje novým, které zní:
„Člena vlády, vyjma prezidenta republiky, může odvolat Poslanecká sněmovna třípětinovou většinou všech svých členů. Prezident republiky na návrh předsedy vlády jmenuje nového člena vlády.“
20. Článek 72 se ruší.
21. V čl. 73 se odstavce 2 a 3 ruší.
22. V čl. 77 se v odstavci 1 slova „Předseda vlády“ nahrazují slovy „Prezident republiky“.
23. V čl. 78 se slova „předseda vlády“ nahrazují slovy „prezident republiky“.
24. V čl. 84 odst. 2 se slova „prezident republiky“ nahrazují slovy „předseda Senátu na návrh předsedy Poslanecké sněmovny“.
25. V čl. 93 odst. 1 se slova „prezidentem republiky“ nahrazují slovy „předsedou Poslanecké sněmovny na návrh předsedy Senátu se souhlasem Poslanecké sněmovny“, slova „bez časového omezení“ na konci věty první se ruší.

26. V čl. 93 odst. 2 se na konec věty první vkládají slova „, po dovršení 30 let věku“.

Čl. II

Přechodná ustanovení

Funkční období vlády trvajících v době nabytí účinnosti tohoto zákona skončí dnem jmenování nové vlády zvoleným prezidentem.

Čl. III

Účinnost

Tento ústavní zákon nabývá účinnosti dnem zvolení prezidenta republiky pro volební období, jež následuje po volebním období prezidenta republiky zvoleného v roce 2013.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Obecná část

Zhodnocení platného právního stavu a vysvětlení nezbytnosti navrhovaného ústavního zákona

V současném ústavním systému České republiky je zakotven princip úzkého propojení moci výkonné s mocí zákonodárnou. Tedy nejde o dva samostatné a nezávislé pilíře rozdělení moci ve státě. Tento systém vychází především z prvorepublikového modelu. Politická scéna za první Československé republiky trpěla velkou nestabilitou vlád. Totéž se ukazuje i dnes, kdy za posledních více než 10 let není možné sestavit stabilní vládu, která by nečelila prakticky trvalé vládní krizi.

Současný systém je založen na principu, že vláda musí mít podporu alespoň 101 poslanců. Závislost vlády na několika jednotlivých poslancích je důvodem nestability. V krátkých časových periodách se střídají období, kdy je vláda schopna prosadit jakýkoli návrh zákona na základě stranické disciplíny vládní většiny, s obdobími, kdy vláda čelí vyslovení nedůvěry, když ztratí podporu několika poslanců, kteří vypověděli stranickou poslušnost. Tento mechanismus popírá samu podstatu výkonu mandátu poslance, neboť ten se ve skutečnosti nerozhoduje svobodně a nezávisle, ale pod trvalým tlakem politických stran.

Současný systém neumožňuje rovnováhu moci výkonné s mocí zákonodárnou. Nastavení rovnováhy těchto mocí a zvýšení jejich vzájemné nezávislosti je cílem této novely.

Hlavní principy navrhované právní úpravy

Návrh vychází ze zkušeností z prezidentských systémů, kdy přímo volený prezident je hlavou moci výkonné, která je nezávislá na moci zákonodárné. Moc zákonodárná je tvořena Poslaneckou sněmovnou a Senátem, kde se na současném systému voleb nic nemění.

Přímo volený prezident sám jmenuje předsedu vlády a spolu s ním i členy vlády. Vláda a její složení je nezávislé na složení Poslanecké sněmovny. Vláda předkládá zákony k projednání Poslanecké sněmovně a Senátu.

Nově se zavádí povinnost členů vlády se účastnit jednání Poslanecké sněmovny, čímž se částečně vyrovnává fakt, že dle nové úpravy již není vláda odpovědna Poslanecké sněmovně. Poslanecké sněmovně se též dává právo třipětinovou většinou odvolat jednotlivé členy vlády, přitom poté je prezident republiky povinen jmenovat jiného. Mechanismus, kdy vláda musí získat důvěru sněmovny, je nahrazen rozhodnutím prezidenta o jmenování či odvolání jednotlivých členů vlády. Dosáhne se tím stability vlády a přestanou existovat situace, kdy vláda musí skončit po té, co ztratila podporu několika málo jednotlivých poslanců.

K prosazení jednotlivých zákonů vláda musí získávat podporu v Poslanecké sněmovně vyjednáváním a ztrácí nadřazenou silovou polohu, která plyne ze současného postavení vlády vůči Poslanecké sněmovně.

Na Poslaneckou sněmovnu přechází nynější pravomoc jmenovat soudce. Důvodem této úpravy je fakt, že Policii a státní zastupitelství ovlivňuje vláda, a tedy za účelem vyvážení kompetencí mezi vládou a Poslaneckou sněmovnou přechází kompetence jmenovat soudce

z prezidenta republiky na Poslaneckou sněmovnu. Na Senát přechází pravomoc jmenovat soudce Ústavního soudu.

Cílem novely je větší stabilita politického systému a lepší vyváženost jednotlivých mocí ve státě.

Soulad navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem a s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy ČR, jimiž je Česká republika vázána, a s právem Evropské unie

Předložený návrh ústavního zákona je v souladu s ústavním pořádkem České republiky. Návrh zákona neodporuje závazkům České republiky vyplývajícím z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Návrh ústavního zákona je v souladu i s právem Evropské unie.

Hospodářský a finanční dopad na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady a dopady ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Návrh nepředpokládá zvýšené dopady na státní rozpočet. Návrh nemá dopady na rozpočty krajů a obcí. Návrh nemá vliv na podnikatelské prostředí České republiky. Návrh nemá nespravedlivé sociální dopady ani neznevýhodňuje muže ani ženy.

Zvláštní část

K čl. I

K bodu 1

Vzhledem k tomu, že předseda vlády je zástupcem prezidenta republiky jakožto vrcholného orgánu moci výkonné, není nadále opodstatněná podmínka jeho podpisu na přijatém zákoně ani zákonném opatření.

K bodu 2, 3

Cílem této novely je více od sebe oddělit moc zákonodárnou a výkonnou. Existence vlády dle navrhované úpravy není závislá na určitém minimálním počtu hlasů v Poslanecké sněmovně.

K bodu 4, 5

Povinnost členů vlády účastnit se jednání Poslanecké sněmovny se nově zavádí z důvodu vyrovnání faktu, že dle nové úpravy již není vláda odpovědná Poslanecké sněmovně. Nastoluje se tak vyvážený systém brzd a protiváh.

K bodu 6

S ohledem na záměr oddělit moc zákonodárnou do moci výkonné a zrušení institutu vyslovení nedůvěry vládě jako celku, nemá zrušované ustanovení opodstatnění.

K bodu 7

Vzhledem k tomu, že předseda vlády je zástupcem prezidenta republiky jakožto vrcholného orgánu moci výkonné, není nadále opodstatněná podmínka jeho podpisu na přijatém zákoně.

K bodu 8

Je zakotveno nové postavení prezidenta jako vrcholného orgánu moci výkonné, kterému je vláda podřízena.

K bodu 9, 10, 11

Aby nedošlo k přílišnému posílení role moci výkonné a zejména její hlavy v rámci tří dílčích složek státní moci, tedy moc výkonné, zákonodárné a soudní, jmenuje dle navrhované úpravy soudce předseda Poslanecké sněmovny se souhlasem Poslanecké sněmovny na návrh předsedy Senátu. V případě soudců Ústavního soudu se zavádí model, kdy jsou jmenováni předsedou Senátu se souhlasem Senátu na návrh předsedy Poslanecké sněmovny. Nutnost této úpravy je kromě vyvážení mocí ve státě posílena stále se opakujícími případy neshod mezi Senátem a prezidentem republiky při volbě a jmenování soudců Ústavního soudu, který se tak v současné době potýká s nedostatečným počtem soudců, což je pro zachování ústavního pořádku a ochranu ústavních a základních lidských práv občanů České republiky garantovaných Listinou základních práv a svobod a Ústavou České republiky značně nežádoucí stav.

K bodu 12

S ohledem na nové postavení předsedy vlády, který je zástupcem prezidenta jakožto vrcholného orgánu moci výkonné, není opodstatnitelná nutnost kontrasignace úkonů prezidenta republiky.

K bodu 13

Navrhovaná úprava je vyjádřením oddělení moci výkonné od moci zákonodárné. Není důvod, aby se v případě uvolnění úřadu prezidenta ujímal výkonu jednotlivých funkcí kdokoli jiný než jeho zástupce, tedy předseda vlády.

K bodu 14, 15, 16, 17, 18

Tato ustanovení odrážejí nové postavení prezidenta jakožto vrcholného orgánu moci výkonné, mění se složení vlády a upravuje se vztah prezidenta republiky a vlády a jejích členů.

K bodu 19

V rámci zachování rovnováhy sil je dána Poslanecké sněmovně pravomoc odvolat kteréhokoli ze členů vlády vyjma prezidenta republiky. Je však podmíněna třípětinovou většinou hlasů Poslanecké sněmovny tak, aby byl skutečně zajištěn všeobecný konsensus s touto volbou.

K bodu 20, 21

Jedná se o úpravu odrážející větší odloučení moci zákonodárné od moci výkonné.

K bodu 22, 23

Tato ustanovení odrážejí nové postavení prezidenta jakožto vrcholného orgánu moci výkonné, mění se složení vlády a upravuje se vztah prezidenta republiky a vlády a jejích členů.

K bodu 24, 25

Aby nedošlo k významnému posílení role moci výkonné a zejména její hlavy v rámci tří dílčích složek státní moci, tedy moc výkonné, zákonodárné a soudní, jmenuje dle navrhované úpravy soudce předseda Poslanecké sněmovny na návrh předsedy Senátu se souhlasem Poslanecké sněmovny. V případě soudců Ústavního soudu pak jmenuje soudce předseda Senátu na návrh předsedy Poslanecké sněmovny se souhlasem Senátu. Zároveň dochází k možnosti časového omezení funkce soudce, neboť obdobně jako u soudců Ústavního soudu obměna členů soudcovského stavu po určité době bude zárukou přizpůsobení se vývoji právní úpravy a nelpění na zastaralých názorech soudců, stejně tak bude dána možnost soudce, kteří nezastávali svůj úřad řádně, již opětovně nejmenovat, čímž dojde k určitému pročištění soudcovského stavu.

K bodu 26

Aby do budoucna nedocházelo k případným rozporům ve vztahu k podmínkám pro jmenování nových soudců, je přímo do textu Ústavy vložena podmínka dovršení třiceti let věku pro začínající soudce.

K čl. II

V přechodných ustanoveních je reflektována nutně nastalá situace s ohledem na skutečnost, že funkční období Poslanecké sněmovny a prezidenta republiky a na ně navazující funkční období současné vlády a vlády fungující dle navrhované úpravy jsou odlišná. Proto je nutné předčasně ukončit funkční období stávající vlády, tak aby nově zvolený prezident mohl jmenovat vládu novou, která bude působit již dle navrhované úpravy.

K čl. III

Účinnost ústavního zákona byla stanovena v závislosti na funkčním období prezidenta republiky, vzhledem k tomu, že vládu, resp. její členy dle navrhované novely jmenuje a odvolává, je členem vlády a vláda je mu odpovědná.

V Praze dne 28. ledna 2013

Předkladatel:

MUDr. David Rath v.r.